

Vári Krisztina

A börtönlelkészség hét éve Magyarországon

Bevezetés

A börtönlelkészi szolgálatról, a büntetés-végrehajtási intézetekben belül végzett missziós tevékenységről számos írás és szakdolgozat született. A dolgozatokat elsősorban joghallgatók, a börtönmisszió iránt érdeklődő teológushallgatók, valamint szociális munkások írták. Jómagam a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet lelkésze vagyok. Naponta szolgálatot végzőként helyzetem eltér mindazokétól, akik alkalmi látogatóként szereztek ismereteket, gyűjtöttek tapasztalatot a börtönlelkészi szolgálatról, a vallásgyakorlás lehetőségeiről a büntetés-végrehajtási intézetekben.

A börtönlelkészi szolgálat újbóli létrehozása a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben jelentős esemény volt. Mind az egyházak, mind pedig a büntetés-végrehajtás nagy figyelmet fordítottak a börtönlelkészi szolgálat működésének biztosítását szolgáló feltételek megteremtéséhez annak érdekében, hogy a vallásgyakorlás ne csupán alkotmányos alapelv maradjon, hanem napi szinten élhessenek a vallásgyakorlás jogával mindazok, akiknek életében a vallás segítséget, támogatást, útmutatást jelent. Az elmúlt években a büntetés-végrehajtási intézetekben történő vallásgyakorlás és a börtönlelkészi szolgálat működése több konferencia és tudományos találkozó témája volt. Napjainkban ez az érdeklődés a nyilvánosságot illetően – érthető módon – jelentős mértékben csökkent, illetve a lelkészi szolgálat a büntetés-végrehajtáson belül is elfogadottá vált. Ez megnyugtató lehet mindazok számára, akik e szolgálat újbóli felállítását szorgalmazták és létrehozták, és azok számára is, akik napjainkban is támogatással biztosítják a lelkészek büntetés-végrehajtáson belüli munkáját. A börtönlelkészi szolgálattal kapcsolatos érdeklődés megint a régi lehet abban az esetben, ha a társadalom is képet kaphat a szolgálat munkájáról, de pillanatnyilag az egyházakban (gyülekezeti szinten) csak keveseknek van tudomásuk a börtönpasztorációról. A jövőben a gyülekezetekben szolgáló lelkészek, a börtönlelkészek és a börtönmissziók feladata lehet, hogy az egyházakban és a gyülekezetekben ismertté tegyék a büntetés-végrehajtási intézetekben folyó lelkigondozói munkát, valamint felébresszék a felelősséget a gyülekezeti tagokban a börtönökben lévő fogvatartottak iránt, akik esetleg úgy váltak áldozatává saját bűneiknek, hibáiknak és konfliktusaiknak, mint az általuk sértettek, más szóval az ő áldozataik a bűncselekmény elkövetése idején.

Jelen tanulmány másoddiplomás képzésem szakdolgozatának rövid összefoglalása. A börtönlelkészség történetével és a börtönlelkészséggel kapcsolatos jogi szabályozás fejlődésével a szakdolgozatban több fejezeten keresztül foglalkozom. A jelenlegi tanulmány elsősorban a börtönlelkészi szolgálat gyakorlati aspektusait hivatott bemutatni a

szolgálati környezet, a fogvatartotti gyülekezet és a szolgálatot teljesítő lelkész személyének tükrében. Ezt követően bepillantást nyerhetünk az egyes büntetés-végrehajtási intézetekben folyó lelkigondozás napi gyakorlatába.

A börtön mint szolgálati környezet

Pszichológiai megközelítés

A börtönlelkészek szolgálati helye a büntetés-végrehajtási intézet, ebben az értelemben tehát speciális környezetben végzik napi tevékenységüket. A szabadságvesztés-büntetés végrehajtása olyan intézményrendszer feltételez, amely felügyelete alatt tartja a fogvatartottakat. A rendszer irányítja és ellenőrzése alatt tartja a fogvatartottakat. Mindezt egy meghatározott cél érdekében teszi: a büntetésnek és a büntetés végrehajtásának meghatározott célja van. Erving Goffman az ilyen típusú intézeteket „totalis” intézeteknek nevezi. A társadalomban nemcsak a börtönökre jellemző a totalitás, vannak ehhez hasonló intézmények, pl. az elmeorvosintézetek, a vakok, vagy az idősek otthonai, de tágabb értelemben ide sorolhatók a vallásos célokat szolgáló intézetek is. Közös bennük az, hogy falaikon belül sok hasonló helyzetű ember él, akik valamilyen okból kiszorultak a társadalomból. Életüket ugyanaz a szabályozás és az uniformizált irányítás határozza meg. Más az önként vállalt félrevonulás a társadalomból és megint más fogvatartottként nap mint nap kényszerek uralma és hatása alatt élni. A fogvatartottak életének szabályozása az intézeti napirend pontjainak megfelelően történik. A napirendtől eltérni csak egészen kivételes esetekben szabad. A napirendből fakadó merevséget, egyhangúságot oldják az oktatási, nevelési programok és a vallásgyakorlás egyéni és közösségi alkalmai.

Börtönlelkészi szolgálatom kezdetén lelkészi előljáróm a börtönt kisvároshoz hasonlított. A börtönben valóban mindent megtalálhatunk, ami egy kisváros életére jellemző. Megoldott az egészségügyi ellátás, a vásárlás (kiétkezés). Munkáltatás és oktatás folyik az intézetekben, bárki igény szerint fordulhat a lelkészekhez és pszichológusokhoz, viszonylag nagy könyvtár áll az olvasni vágyók rendelkezésére. Mégis sok minden a mesterkélt érzetét kelti az emberben. Ebben a mesterségesen létrehozott szabályozott környezetben végzik szolgálatukat a lelkészek. Ahhoz, hogy jól lássuk a büntetés-végrehajtási intézet napi működését, jelen kell lenni a mindennapokban, s lépésről, lépésre meg kell ismerni azokat a folyamatokat, amelyek a büntetés-végrehajtást – mint rendszert – működtetik. Ebben a rendszerben benne foglaltatnak a büntetés-végrehajtással kapcsolatos jogi normák, a személyi állomány tagjai és a fogvatartottak is.

A büntetés-végrehajtási intézetek működésének sikeressége vagy sikertelensége a végrehajtás módjától függ. A végrehajtás módját meghatározó tényezők a következők: a végrehajtó szerv számára kötelező feladatok, az elítéltek jogainak és kötelezettségeinek terjedelme, a börtönszemélyzetnek az elítéltekkel kialakított viszonya és az elítéltekkel kapcsolatos bánásmód. Ez utóbbi szempont tekintetében nem kis szerepet játszik a fogvatartottak vallásgyakorlása és lelkigondozása, bár a hivatásukat gyakorló lelkészek mandátuma alapvetően másról szól. Természetesen ez nem ellentétes a büntetés-

végrehajtás sikeres működését befolyásoló tényezőkkel. Az alábbiakban azt a közösséget mutatom be, amelynek körében a börtönlelkészek szolgálatot teljesítenek: a fogvatartottak gyülekezetét.

A fogvatartottak gyülekezete

A gyülekezet szó kapcsán az ember templomi környezetre, csendre, meghittsége gondol. Az, hogy a börtönben is van gyülekezet, nem jelenik meg a köztudatban. Mi más ez a gyülekezeti közösség? Teológiai értelemben ez a közösség semmiben sem különbözik egy, a szabad életben található egyházi közösségtől. Az egyházzal szóló evangélikus tanítás a legegyszerűbben az Ágostai Hitvallás VII. cikkében fogalmazódik meg: „Tanítják továbbá, hogy az anyaszentegyház minden időben megmarad. Az egyház a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják, és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki. Az egyház valódi egységéhez elegendő, hogy egyetértés legyen az evangélium tanításában és a szentségek kiszolgáltatásában. De nem szükséges, hogy az emberi hagyományok, vagyis az emberi eredetű egyházi szokások és szertartások mindenütt egyformák legyenek.” Az egyház, a gyülekezet nem más, mint „congregatio sanctorum et sive fidelium” – a Jézusban hívők közössége. Nincs helyhez és személyekhez kötve. A börtön közegére, a pástoroltak körére tekintve mégis az mondható el: speciális gyülekezeti közösségünk van. Miben speciális a börtönbeli gyülekezet? Semmi esetre sem azért, mert lokális értelemben büntetés-végrehajtási intézetben található.

A börtönön belüli gyülekezet specialitása a gyülekezet tagjainak sokféleségében rejlik. Kik ők? Legtöbbször halmozottan hátrányos helyzetű, alacsony iskolai végzettséggel rendelkező, szenvedélybetegségektől és egyéb devianciától meggyötört emberek. Azonban ennek ellenkezője is előfordulhat. Szolgálatom során egyre többször találkozom megfelelő nevelésben részesült, magasan kvalifikált, több nyelvet beszélő, jó családi háttérrel, jó anyagi körülményekkel rendelkező fogvatartottakkal. Ez utóbbi csoportba tartozók büntetés-végrehajtási intézetbe kerülésük kezdetén igényelnek kiemelt figyelmet, mert a börtöntűrő képességük szélsőséges reakciókat mutat, viszonylag kis súlyú probléma esetén is. Ők a későbbiekben adaptációs készségeiket tökéletesre fejlesztik. A börtönbeli gyülekezet másik jelentős csoportját a drogfogyasztók, valamint a drogfogyasztás következtében fellépő járulékos bűncselekmények elkövetői alkotják. Börtönbe kerülésük idején kizárólag egyéni lelkigondozás keretében foglalkozom velük, elvonási tünetaik múlásával részt vehetnek a csoportos foglalkozásokon. Nem kerültek említésre azok a csoportok, akikkel külön foglalkozom. Ide tartoznak a fiatalok, a nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel gyanúsítottak, eseti jelleggel az öngyilkosságra hajlamos fogvatartottak és végül, de nem utolsó sorban a IV. biztonsági csoportba soroltak. A fentiekből az következik, hogy a börtönön belüli gyülekezetet nagy szélsőségek jellemzik. Ezt a szélsőséges, állandóan változó gyülekezetet kell közösséggé formálni. A fogvatartottak gyülekezetével a börtönlelkész foglalkozik. Az alábbiakban az egyház képviselőjével, a lelkész személyével kapcsolatos alapvető egyházi tanítást ismertetem.

A lelkész személye

Teológiai megközelítés az evangélikus tanítás szerint

Az egyházi és a lelkési szolgálattal kapcsolatban a fentebb említett Ágostai Hitvallás (Confessio Augustana, 1530) – a továbbiakban CA – abból a reformátori alapelvől indul ki, hogy az ember üdvössége egyedül a Jézus Krisztusba vetett hit által, Isten megbocsátó kegyelméből lehetséges. A CA V. cikkében fogalmazódik meg az egyházi szolgálat létjogosultsága: „Isten azért rendelte az evangéliumhirdetésnek és a szentségkiosztásnak a szolgálatát, hogy erre a hitre eljussunk. Mert az ígén és a szentségeken – mint közvetítő eszközökön – kapjuk a Szentlélek ajándékát. Ő támaszt hitet – ahol, és amikor Istennek tetszik – azokban, akik hallják az evangéliumot: azt tudniillik, hogy Isten nem érdemeink miatt, hanem Krisztusért igaznak fogadja el azokat, akik hiszik, hogy Krisztusért kegyelmet nyernek.”

A hitvallás az egyházi szolgálat és az igehirdetői hivatal középponti feladatait fogalmazza meg, melyek az igehirdetés és a szentségek kiszolgáltatása. A hitvallás nem papi hivatalról, hanem igehirdetői hivatalról beszél. A reformátori tanítás értelmében minden megkeresztelt keresztyének joga van a papsághoz. Ez az egyetemes papság elve. Reformátor eleink számára a legnagyobb ajándék a hit. Ezen kívül nincs más, amivel Isten színe elé járulhatunk. A hit hallásból van, ezért hirdettetik nyilvánosan az evangélium, és ezért szolgáltatjuk ki a szentségeket. Ez fogalmazódik meg a CA XIV. cikkében: „Az egyházi rendről azt tanítják, hogy nyilvánosan senki más se tanítson és szolgáltatassa ki a szentségeket az egyházban, csak az, akit erre szabályszerűen elhívtak.” A börtönlelkési szolgálatot túlnyomó részben ordinált lelkészek végzik. Mit jelent az ordináció fogalma? Néhány gondolat erejéig ezt taglalom.

Az ordináció fogalma

A reformátori tradíció értelmében az egyházi szolgálatra elhívott lelkész ordinálása a gyülekezet és az egyházban szolgálatot végzők közreműködésével történik. Az apostoli hagyomány megóvása érdekében az igehirdetés nemcsak a lelkész egyedüli ügye, abban az egész gyülekezet részesül. Ezért a lelkész nem egyedül, hanem a gyülekezet elnökségével és a presbitériummal együtt vezeti a gyülekezetet. Ahhoz, hogy a teológushallgatóból lelkész legyen, az egyház által előírt teológiai képzésben kell részesülnie. Az ordináció a sikeres képzés folytatása lehet, amennyiben a lelkészjelölt is ezt kívánja. Az ordináció alkalmával a lelkészjelöltet elhívják az egyházi szolgálatra, majd megáldják egyházi előjárói és lelkészcollégái. Ezt követően kibocsátják az egyházi szolgálatra, amely magában foglalja az igehirdetés szolgálatát és a szentségek kiszolgáltatását. Az ordináció Isten és a gyülekezet színe előtt történik, mégsem az egyes gyülekezeti szolgálatba történő hivatalos bevezetést jelenti. Sokkal inkább az ordinált lelkész szolgálatának kezdetére utal, és élete végéig érvényes marad.

A börtönlelkész személye a napi gyakorlatban

Az előző fejezetben a börtönkörnyezetet mint sajátos terepet jellemeztem, a fogvatartottak közösségét pedig speciális gyülekezeti közegként határoztam meg. Ennek

oka első renden az, hogy a börtönlelkész inkulturált közegben szolgál. Boda László professzor inkulturációs elméletét – melyről részletesen írtam a szakdolgozatban – továbbgondolva elmondható az, hogy az evangéliumhirdetésre minden szélsőségesen inkulturált közegnek, környezetnek – beleértve magát az inkulturált embert is – szüksége van. A börtönlelkésznek az evangélium hirdetése során nemcsak az inkulturált emberekkel, környezettel kell szembesülnie, hanem a nyelvi inkulturációval is. Ez alatt nem a börtönszlenget kell érteni, hanem a nyelvet mint a kultúra hordozóját, befogadóját. Az Evangélium lényegének megértése nélkül nem lehet szó annak valódi inkulturációjáról. De fordítva is elmondható: a nyelvi kultúra talajának ismerete és a befogadóképességhez való alkalmazkodás nélkül nem lehetséges az eredményes kommunikáció.

A börtönlelkész személyiségével kapcsolatban elmondható, hogy az átlagosnál jóval nagyobb pszichológiai állóképességgel kell rendelkeznie. Több türelmet, több áldozatkészséget, empátiát igényel a fogvatartottakkal történő foglalkozás. A pszichológiai állóképesség általam fontosnak tartott három alappillére a börtönlelkész (szak)tudása, személyiségének adottságai (mert személyiségével gyógyít) és amelyből az előbbi két szempont is következik: személyes hite, elhivatottsága, illetve a szolgálata iránt érzett elkötelezettsége. Ezen ismeretek és képességek birtokában a börtönlelkész büntetés-végrehajtáson belüli gyülekezetének tanítója, gondozója, pásztora lehet.

A börtönlelkész személyének bemutatását követően a börtönlelkészi szolgálat tevékenységét ismertetem. A következő fejezetekben a vallásgyakorlással kapcsolatos szolgálati feladatokba tekintünk be. Itt említem meg a büntetés-végrehajtásban szolgálatot teljesítő közalkalmazott lelkészek munkaköri leírását, melyet a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 11/50/2000. (IK. Bv. Mell. 9.) intézkedése tartalmaz. A 13/2000. (VII. 14.) a Börtönlelkészi Szolgálatról szóló IM rendelet mellett, az előbbi intézkedés is meghatározza a lelkészek feladatait. Ezek a következők: a vallásgyakorlással összefüggésben vezeti a saját egyháza által előírt okmányokat, és a bv. intézet biztonságát érintő információt, tényt, adatot – a személyes titkok megőrzésével – a bv. intézet parancsnokának köteles jelenteni.

A börtönlelkészi szolgálat főbb feladatai

A 13/2000. (VII. 14.) IM rendelet 5. §-a részletesen meghatározza a börtönlelkészi szolgálat feladatait, ezek a következők: istentiszteletek, bibliaórák és hitoktatás tartása, egyéni és közösségi lelkigondozás, rendszeres fogadóórák tartása, életismereti, vallás-erkölcsi oktatás, más vallások képviselői bv. intézetekben történő tevékenységének és a börtönmissziók tevékenységének koordinálása, a fogvatartottak kérésére egyéb egyházi szolgálatok elvégzése (pl. keresztelés, esketés).

Istentiszteletek

Életünkben számos „liturgikus” esemény és ünnep van. Minden ünnepnek megvan a maga liturgiája. Ezek a pillanatok megtörik a hétköznapiak egyhangúságát. Egy ünnep mindig több a pusztá evésnél és ivásnál, boldog együttlétnél. A közös ünneplésben talán az a legszebb, hogy beléphetünk a generációk történetébe. Hasonló módon az isten-

tisztelet keretét ad annak megtapasztalására, hogy együtt ünneplésünkben elgondolkodjunk: kik vagyunk, honnan jövünk, miért élünk e földön. A keresztyén közösség minden formájában szerepet játszik egy meghatározott rend: imádság, hallgatás, éneklés meghatározott formában történő ismétlődése. A liturgikus szavak és mondatok, valamint a liturgikus cselekmények az ember élethelyzetére fókuszálnak. A liturgia mondati és cselekményei az ember életében váratlanul fellépő viszonyokat, körülményeket és változásokat gondolati és érzelmi értelemben is strukturálják, ezért az istentisztelet résztvevőjének krízishelyzeteit, félelmeit leépíthetik és a hallgatót bizakodással teljes cselekvésre készíthetik.

A lelkészek számos istentiszteletet tartanak a büntetés-végrehajtási intézetekben, ez minden érintett szakterület számára feladatot jelent. A munka első fázisa az alkalom fogvatartotti körben történő meghirdetése, majd a jelentkezők részvételi listájának összeállítása következik: névvel, nyilvántartási számmal és zárkaszámmal. A lelkész a kész listát a Biztonsági Osztály, adott esetben a Fogvatartási Ügyek Osztálya felé továbbítja. Az istentiszteleten való részvétel tekintetében a biztonsági szempontokat figyelembe kell venni. Említésre méltó a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 247. §-a az előzetes fogvatartásban levőkre vonatkozóan: A napi gyakorlatban érvényesülő fő szabály szerint az azonos büntetőeljárásban letartóztatottak nem vehetnek részt az istentiszteleteken. A miniszteri rendelet vallásgyakorlással kapcsolatos pozitív hozzáállását mutatja a 247. §: Az intézetben megtartott egyházi rendezvényeken az ugyanazon büntetőeljárásban letartóztatottak is részt vehetnek, ha az intézet biztosítani tudja, hogy az érintettek egymással ne érintkezhessenek. A börtönbeli istentisztelet megtartása nem tartozik az egyszerű feladatok közé, mert az alkalom létrejöttét alapos előkészítő munka előzi meg, továbbá figyelembe kell venni az adott intézet napirendjét, és tekintettel kell lenni más osztályok, első renden a Biztonsági Osztály napi feladataira.

Bibliaórák és közösségi foglalkozások

A bibliaórák és a közösségi foglalkozások a Biblia tanulmányozását szolgálják. Ezek többnyire kiscsoportos alkalmak. A fogvatartottak körében igen népszerű a felnőtt katechézis, mert tanulhatnak, kérdezhetnek, megfogalmazhatják véleményüket, a missziós foglalkozással kapcsolatos észrevételeiket, és azok körében lehetnek, akikkel szívesen vannak együtt. Ez a foglalkozás műfaji értelemben más, mint az istentisztelet, sokkal kötetlenebb, több lehetőség nyílik a participációra, a beszélgetésre.

Zárkálátogatás

A börtönllelkéshi szolgálatról szóló igazságügy-miniszteri rendelet nem írja elő a zárkálátogatást a lelkészek számára, ez mégis az egyéni és közösségi lelkigondozás meghatározó területe. A 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet viszont csak egyéni lelkigondozást tesz lehetővé a magánelzárást töltő, továbbá a különleges biztonsági zárkában, illetve körleten elhelyezett elítéltek számára. A zárkálátogatások elsődleges célja a vallásgyakorlás alkalmainak hirdetése, valamint a fogvatartottakkal történő személyes kapcsolatfelvétel. A lelkéshi szolgálat sajátos privilégiuma a zárkában történő tartózkodás. A zárkálátoga-

tások hozzájárulnak a fogvatartottak mélyebb megismeréséhez, amely a zárkán kívüli vallásgyakorlás során, a fogvatartottak pasztorációját illetően, a lelkész számára segítséget jelent. Ugyanakkor el kell fogadni azt is, hogy nem mindenki jön ki szívesen a zárkából, hogy lelkiismereti kötelezettségeinek eleget tegyen, és előfordulhat az is, hogy a fogvatartott betegsége, vagy törvényben, rendeletben meghatározott egyéb ok miatt erre nincs módja. Ezért szükséges és elengedhetetlen, hogy a lelkész a biztonsági szabályok figyelembevételével a zárkákban is végezhesen lelkigondozást.

A fogvatartottak egyéni lelkigondozása

Az evangélium szellemében történő lelkigondozás mindenkori alanyát felelősségteljes életmódra készíti fel. A születéstől a halálig számos krízishelyzet és lelki megterhelés adódhat az ember életében. Általános az a nézet, mely szerint minden ember egyedül felel cselekedeteiért, sorsának alakulásáért, jóllehet vannak döntések, amelyek kollektív módon születnek. Az ember egyéni felelősségének eltúlzott hangsúlyozását a keresztény lelkigondozás nem osztja, ezért érthető, hogy miért fogalmazódik meg annyi kétség a büntetés-végrehajtáson belüli lelkészi szolgálattal kapcsolatban. A keresztény lelkigondozás kollektív értelemben beszél Isten előtti bűnről, és bízik a megbocsátás vigaszában. A lelkigondozás minden szükséglet szenvedőre érvényes. Nem tévesztendő össze a moralizáló, autoriter stílusú „embervezetéssel”. Az emberek gyógyulásába vetett reménység, a keresztény elhivatottságból fakadó lelkigondozás, a kizárólag teljesítményekre orientált társadalomban a szokásos vélemények és az emberi magatartás kritikus korrektívumát adja.

A büntetés-végrehajtási intézetekben számos lehetőség adódik az egyéni lelkigondozásra. A börtönlelkészi szolgálat egyik legszebb területe ez. Ezekre a beszélgetésekre nem lehet előre felkészülni, a beszélgetés közben kell felfedezni a beszélgetés célját. Gyakori az is, hogy a fogvatartott saját cselekményével kapcsolatban kíváncsi a lelkész véleményére. Ez az előzetes fogvatartásban levőkre és az elítéltekre egyaránt igaz. Az előzetes fogvatartottak a lelkészben jövődő bírójukat próbálják meg felidézni, az elítéltek pedig szolidaritást, tanácsolást várnak a börtönlelkésztől, abban az esetben, ha számukra kedvezőtlen döntés született. A lelkészi szolgálat szempontjából az ehhez hasonló helyzetek kihívást jelentenek a fogvatartottak lelkigondozását illetően. A büntetés-végrehajtási intézetekben ugyanis hangsúlyos a fogvatartottak hangulati állapota. Ezért nem közömbös, hogy a lelkipásztori beszélgetések során milyen attitűdöket, érzelmeket idézünk elő, vagy melyek szorulnak csillapításra. Az egyéni lelkigondozás keretei között sor kerülhet az egyéb egyházi szolgálatok elvégzésének előkészítésére, ezek az ún. kazuális szolgálatok, a keresztesítés, az esketés.

Más egyházak és a börtönmissziók bv. intézetekben történő tevékenységének koordinálása

A börtönlelkészi szolgálat tagjai munkájukat ökumenikus szellemben a felekezeti önállóságot tiszteletben tartva végzik. A szabad vallásgyakorlásnak köszönhetően a fogvatartottnak joga van ahhoz, hogy saját egyháza képviselőjével felvegye a kapcsot.

latot. A 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 96. §-a (2) bekezdése értelmében az egyházi képviselőnek is joga van az intézetben levő fogvatartottal történő kapcsolatfelvételre. A 13/2000. (VII. 14.) IM rendelet 3. §-a így rendelkezik: A bv. intézetek parancsnokai, valamint a szolgálat tagjai lehetőségeikhez képest kötelesek elősegíteni, hogy a 2. § (2) bekezdésében fel nem sorolt, de bejegyzett egyházak vallásgyakorlási és lelkigondozási jogosultsága a fogvatartottak igényei szerint érvényesüljenek. A börtönlelkész ezekben az esetekben koordinálja a fogvatartott saját egyházi képviselőjének, vagy más egyházak képviselőinek a büntetés-végrehajtási intézetbe történő belépését, amelyhez intézetparancsnoki engedélyre van szükség. Ebből következően a lelkésznek hasonló esetekben tájékoztatnia kell a bv. intézet parancsnokát. A miniszeri rendelet e témára vonatkozó pluralista szabályozása elősegíti a fogvatartottak lelkigondozását és vallásgyakorlását. Azon fogvatartottak számára, akik letartóztatásuk, elítélésük előtt is gyakorolták vallásukat, felbecsülhetetlen értéket jelent a saját lelkésszel történő találkozás.

A büntetés-végrehajtásban szolgálatot teljesítő lelkész felekezetétől eltérő egyházak jelenléte az ökumené szellemében gazdagítja a fogvatartottak hitéletét. A Büntetés-végrehajtási Szervezet Szolgálati Szabályzata [21/1997. (VII. 8.) IM rendelet] értelmében a bv. szervezet feladatait segítő szervezetekkel, egyházakkal, alapítványokkal, személyekkel – a velük megkötött külön megállapodásban meghatározott módon – együttműködik. A börtönlelkészség felállítását megelőzően, a rendszerváltozást követő együttműködések sorából kettőt emelek ki: a Magyar Evangéliumi Börtönmisszióval, valamint a Magyar Testvéri Börtöntársasággal folytatott közös munkát. A két missziós szervezet tagjai napjainkig aktívan segítik a börtönökben folyó lelkigondozást.

A társosztályok és a börtönlelkészek együttműködése

A börtönlelkészek beosztásukat tekintve az intézetparancsnokok közvetlen beosztottjai. A börtönlelkészi szolgálat tagjai a lelkipásztori szolgálatot az egyházi törvények és előírások szerint végzik. A bv. intézetek parancsnokai a hitéleti tevékenységre vonatkozóan döntést nem hozhatnak, a börtönlelkészi szolgálat működésére vonatkozó intézkedést – a bv. intézet törvényes működése rendjének biztosítása kivételével – nem tehetnek. A 13/2000. (VII. 14.) IM rendelet 6. §-a (2) bekezdése szerint: A börtönlelkészi szolgálat a büntetés-végrehajtási tevékenység részét képezi, annak ellátásakor a többi szolgálati területtel együtt kell működni. Az eddig leírtakból következik, hogy a lelkész szolgálata során más osztályok munkájának igénybevételére szorul: első renden a Biztonsági Osztályra.

A Biztonsági Osztály és lelkész együttműködése

A büntetés-végrehajtási intézetekben – döntő többségben – a Biztonsági Osztályok végzik a legnehezebb munkát. Ők látják el az alapvető büntetés-végrehajtási feladatok legnagyobb részét: a fogvatartottak őrzését, felügyeletét és ellenőrzését. A Biztonsági Osztály közreműködése nélkül a börtönlelkészi szolgálat nem látható el. Ahhoz, hogy a fogvatartottakkal kapcsolatba kerüljünk, nem nélkülözhetjük a szolgálatukat. A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet fő profilja az előzetes fogvatartás törvényi szabályozásnak megfelelő végrehajtása, ugyanakkor ide tartozik még a megőrzéses fogvatartottak elhelyezése is, akik

büntetésüket más bv. intézetekben töltik, de tárgyalásra, kihallgatásra, vagy egyéb vizsgálatra a fővárosba szállítják őket. A fogvatartottak a büntetőeljárás sikeres lefolytatása érdekében, egyes kivételektől eltekintve, zárt ajtók mögött vannak elhelyezve. Így hétköznapi munkánkat leginkább a körletfelügyelők segítik. Az istentiszteletek, bibliaórák és egyéb alkalmak megtartását illetően a Biztonsági Osztály a jelentkezők listáját a biztonsági szempontokra való tekintettel ellenőrzi. Ezt követi a fogvatartottak istentiszteleti és missziós alkalmakra történő kísérése. A fentiekből következik, hogy a lelkési munkavégzés a Biztonsági Osztály számára a napi kötelező szolgálati feladatok mellett újabb teendők elvégzését jelenti. Ezért a lelkési szolgálatnak napi tevékenysége során a Biztonsági Osztály túlterheltségével folyamatosan számolnia kell. Ez a nehézség az alkalmak idejének megfelelő időben történő közlésével nagyrészt áthidalható: A Biztonsági Osztály vallásgyakorlási alkalmakról történő tájékoztatása a helyben szolgálatot teljesítő lelkész feladata.

A Fogvatartási Ügyek Osztálya és a lelkész együttműködése

Az 1979. évi 11. tvr. 38. §-a (1) bekezdése a szabadságvesztés végrehajtásának feladatáról szól: A szabadságvesztés végrehajtásának feladata, hogy fenntartsa az elítélt önbecsülését, fejlessze felelősségérzetét, és ezzel elősegítse, hogy felkészüljön a szabadulása utáni, a társadalom elvárásainak megfelelő önálló életre. (2) Az (1) bekezdésben megjelölt feladat végrehajtása érdekében fel kell használni a szükséges gyógyító, oktató, erkölcsi és szellemi erőforrásokat, biztosítani kell a rendszeres munkavégzés feltételeit. A Fogvatartási Ügyek Osztályának feladatai közé tartozik a fogvatartottak körében végzett nevelő tevékenység, a fogvatartottak oktatásának, képzésének, szabadidejük hasznos eltöltésének megszervezése, és végül, de nem utolsósorban a kérelmekkel kapcsolatos ügyintézés, valamint mindezek adminisztrációja. Kérdéses, hogy a Bv. Kódexben megfogalmazott feladatok a jelenlegi 130-150%-os telítettség mellett megvalósíthatók-e. A lelkési szolgálat számára a végrehajtás feladatainak maradéktalan érvényesülése nagyon fontos. Ha a lelkési szolgálatra a FÜO felől tekintünk, az mondható el, hogy a börtönlelkészek munkája kiegészíti az Osztály tevékenységét. A lelkészek nemcsak istentiszteleteket tartanak a börtönökben, számos kulturális program, az ünnepekre történő közös készülés mutatja a FÜO és a lelkési szolgálat együttműködését.

A pszichológusok és a lelkész együttműködése

A lelkési szolgálat tevékenységéhez filozófiájában, munkastílusában a legközelebb álló csoport a pszichológusoké. A velük történő folyamatos kommunikáció segít a fogvatartottak pasztorációjában. Előfordulhat, hogy ugyanazon „klienseink” lelkigondozásával kapcsolatban kérdéseink vannak. Ezek megbeszélhetők anélkül, hogy a pszichológusra és a lelkészre vonatkozó titoktartási kötelezettség sérülne. A kliensek pedig másért tisztelik a pszichológust, és megint másért értékelik a lelkész szolgálatát. A pszichológusok eljuthatnak azokhoz a fogvatartottakhoz, akiket a börtönlelkészek valamely oknál fogva nem tudnak megérinteni. Többek között ezért is nélkülözhetetlen az ő szolgálatuk.

A fentiekből kitűnik, hogy a lelkész bár egyedül szolgál a legtöbb bv. intézetben, számos munkatárssal együtt kell működnie. A társosztályokkal való kooperáció eredménye,

tapasztalataim szerint, számtalan pozitívumot hozhat a fogvatartottak és a büntetés-végrehajtási intézetek életébe. Az alábbi fejezetben a börtönlelkészi szolgálattal, az egyes büntetés-végrehajtási intézetekben folyó vallásgyakorlással kapcsolatos börtönlátogatásom tapasztalatait foglalom össze. A büntetés-végrehajtási intézetek általam történő kiválasztásában szerepet játszott az intézetek végrehajtási feladatainak sokfélesége, az intézetek nagysága és a szolgálatot teljesítő lelkészek főállásban történő foglalkoztatása. A fenti megfontolás alapján a Budapesti Fegyház és Börtönt, a Váci Fegyház és Börtönt, a Kalocsai Fegyház és Börtönt és a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetét, valamint ezen intézetek lelkészeit és az általuk pástorolt fogvatartotti gyülekezeteket látogattam meg. Az előbb említett bv. intézetekben lehetőségem nyílt egy, a fogvatartottak vallásgyakorlásával kapcsolatos felmérés elkészítésére, ennek elemzésére. Az intézménylátogatások tapasztalatairól részletesebben a szakdolgozatomban írtam. Jelen tanulmányban a négy bv. intézet, a Budapesti Fegyház és Börtön, a Váci Fegyház és Börtön, a Kalocsai Fegyház és Börtön, továbbá a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetének vallásgyakorlással kapcsolatos hétköznapijaiba tekinthetünk be.

Az intézménylátogatások tapasztalatainak összefoglalása

Budapesti Fegyház és Börtön

A Budapesti Fegyház és Börtönben közel 1 500 fogvatartott van elhelyezve. A BFB lelkésze, L. Molnár István református lelkipásztor tájékoztatott az intézetben folyó lelkészi tevékenységről. Lelkész úr 1990-től, jóval a börtönlelkészi szolgálat újbóli létrehozása előtt kezdte el szolgálatát. Rendszeresen tart foglalkozásokat az IMEI-ben is, s látogatja azokat a fogvatartottakat, akik erre igényt tartanak. A BFB-ben kéthetenként vasárnapi istentiszteleteket tartanak, kb. 400 fogvatartott látogatja a missziós alkalmakat az intézetben. A globális ökumenizmus jegyében lelkészkollegám a más vallású fogvatartottak részére vallástörténeti kurzust vezet. Idetartozik még a filmklubok megrendezése, továbbá a negyedévente megtartásra kerülő családi istentiszteletek megtartása, amelyeken meghatározott létszámban a fogvatartottak családtagjai (engedélyezett kapcsolattartói) is részt vehetnek. Karácsonykor a beszélő keretében és Gyermeknap tájkán minden évben sor kerül a hitéletet élő elítéltek 10 év alatti gyermekeinek megajándékozására is. Az istentiszteletek, bibliaórák, missziós foglalkozások a Kápolnában kerülnek megtartásra. Lelkész úr jó kapcsolatban áll a missziós munkatársakkal, akik elsősorban a Magyar Evangéliumi Börtönmisszió tagjai. A MEB tagjai a hét egy napján több foglalkozást is tartanak. A vallásgyakorlás alkalmai a lelkész úr garanciális személyének köszönhetően jól látogatottak, sokszínűek, a lelkészi szolgálat tevékenységei napi rendszerességgel, a fogvatartottak napirendjéhez igazodva beépültek az intézet életébe.

Váci Fegyház és Börtön

A Váci Fegyház és Börtönben elhelyezett mintegy 700 elítélt lelkigondozását Csuka Tamásné református lelkész látja el. A Váci Bv. Intézetben közel 300 fogvatartott tart igényt a lelkészre lelkigondozói szolgálatára. Az általa vezetett bibliakör igazi börtön-

nön belüli gyülekezet. Saját presbitériumuk van, melynek létszáma 15 főre tehető. Intézeti látogatásom alkalmával lelkes, Istent szerető közösséggel találkoztam, akik boldogan vallottak Istennel kapcsolatos élményeikről, tapasztalásaikról. A közösség a lelkeszőnő áldozatos szolgálatának köszönhetően magas istentiszteleti kultúrával rendelkezik. Számukra az éneklés, a Bibliaolvasás napirendjük fontos részévé vált. A mintegy 40-50 főből álló énekkar eddigi fennállása óta számos büntetés-végrehajtási intézetben tartott istentiszteletet a lelkeszőnő vezetésével, így a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben is, 2007 augusztusában. Ezen alkalmak megszervezéséhez a büntetés-végrehajtásban szolgálatot teljesítő előljárók hozzájárulása is szükséges. Országos és lokális szinten az előljárók a nehéz gazdasági körülmények ellenére is lehetővé tették a bibliai kör tagjainak más intézetekbe történő szállítását az istentiszteletek megtartása céljából.

Az általános lelkészi teendők ellátása mellett a lelkeszőnő rendszeresen tart filmklubot. Kiválóan koordinálja az intézetbe bejáró missziósok és más egyházak munkáját. A Váci Fegyház és Börtönben rendszeres foglalkozásokat tartanak a Magyarországi Római Katolikus Egyház, valamint a Jehova Tanúi Egyházának képviselői is. A bejáró missziós munkatársak főképpen a Magyar Evangéliumi Börtönmisszió tagjai. A vasárnapi istentiszteleteket a kultúrteremben tartják, nyaranta alkalmasszerűen a Börtönkápolnában kerül sor a liturgikus alkalmakra. Említésre méltó lelkészcollégánóm irodája, amely tágas, technikailag jól felszerelt helyiség. Itt tartja az úrvacsorai istentiszteleteket a keresztény hagyományoknak megfelelően – 20-22 elítélttel egy asztalnál ülve. A BFB kisközösségeivel szemben – ami az intézet nagyságából, széttagoltságából, a fogvatartottak munkáltatásából adódik – Vácott egy gyülekezettel találkozhattam.

Kalocsai Fegyház és Börtön

A Kalocsai Fegyház és Börtönben Szántó Ambrus római katolikus diakónus lelkész teljesít szolgálatot. A mintegy 300 női fogvatartott 40%-a látogatja az istentiszteleteket és missziós foglalkozásokat. A vallásgyakorlás alkalmi a Kápolnában kerülnek megrendezésre. A Kápolnával kapcsolatban megjegyzendő, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek közül – véleményem szerint – a Kalocsai Fegyház és Börtön rendelkezik a leg szebb és legkellemesebb liturgikus térrel. Itt észrevehetően nagy jelentősége van a Kápolna kialakításának. A Kápolna napfényes, a templomok belső teréhez hasonló kialakításával békességet és nyugalmat teremt a belépő számára, letisztult, egyszerű szépségével a figyelmet önkéntelenül a szakralitás irányába fordítja. A Börtönkápolna technikai felszereltsége korszerű, és az istentiszteletek megtartásához szükséges orgona is a templom szerves része. Az orgonán a római katolikus szentmiséken és istentiszteleteken elítéltek játszanak. Lelkészcollégám orgonálni is tanítja az elítélteket. A missziós foglalkozásokat, istentiszteleteket a fogvatartottak munkáltatására való tekintettel a hét végén tartják. Lelkész úr rendszeresen tart keresztelezésre, elsőáldozásra történő felkészítő foglalkozásokat. Az intézetbe bejáró református lelkész szombatonként tart istentiszteletet. Szombatonként Bibliatanulmányozásra van lehetősége az elítélteknek. Vasárnaponként a római katolikus istentiszteleteket látogatják a fogvatartottak. Hét közben kerülnek megrendezésre a Mécses Szeretetszolgálat programjai. A '70-es évek közepén

létrehozott Mécses Szeretetszolgálat egykori elnöke a 2005-ben elhunyt Dr. Majzik Mátyás volt. Jelenlegi felállásában a Szeretetszolgálat csomagküldő és anonim levelezési tevékenységet lát el. Az elítéltek reszocializációjában napjainkban kevesebb szerepet tudnak vállalni. A hétközi alkalmak sorát gazdagítják a Katolikus Karitászműhely és önismereti foglalkozásai. Mindezekon felül az egyházi és nemzeti ünnepek is megünneplésre kerülnek. A jelentősebb egyházi ünnepeken a kalocsai érsek rendszeresen tart ünnepi szentmisét a Kalocsai Fegyház és Börtön elítélteinek számára.

Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete

A Fiatalkorúak Bv. Intézetében közel 730 elítélt elhelyezése biztosított. Az intézet a végrehajtási feladatok sokfélesége a jellemző. Egykor kizárólag fiatalkorúakat tartottak fogva az intézetben. A fiatalkorúak regionális bv. intézeteinek kialakításával lecsökkent a fiatalkorúak létszáma Tökölön. Jelenleg a fiatalkorú fogvatartottak száma 130-150 főre tehető. Az intézet izlésesen parkosított területén fekszik a Bv. Központi Kórháza. A krónikus és a fertőző betegségekben szenvedő fogvatartottakat is az erre a célra kialakított körleteken helyezték el. Az intézet lelkésze Magony János római katolikus diakónus. A lelkész úr havi két alkalommal tart istentiszteletet a Beszélőhelyiségben nagyobb létszámú fogvatartotti csoport részére, amelyeken az elkülönítési szabályok figyelembe vételével fiatalkorúak is részt vesznek. Minden egyházi ünnepen tartanak szentmiséket és istentiszteleteket. Karácsonykor a lelkész úr közel 1 000 kiscsomagot oszt szét az intézetben fogva tartottaknak. A vasárnapi kiscsoportos istentiszteletek megtartására az intézet 2002-ben felszentelt Ökumenikus Kápolnájában kerül sor mintegy 60-70 fő részvételével. Látogatásom alkalmával többek között megtekinthettem a Kápolnát, melynek vászonra festett képei bibliai történeteket ábrázolnak. Itt is barátságos, hangulatos templombelsővel találkozhattam.

Mindezekon felül lelkész úrnak saját zenekara is van, akik az intézet kulturális rendezvényein is játszanak. Lehetőség nyílik a keresztelezésre, elsőáldozásra, eljegyzésre, esketésre történő felkészülésre. Az intézetben több keresztelezésre, eljegyzésre is sor került már. A kazuális alkalmak jelentősége abban rejlik, hogy ki-ki saját hozzátartozói (engedélyezett kapcsolattartói) körében ünnepelhet. A részt vevő hozzátartozók száma 8 fő. Említésre méltó az is, hogy mindez nem a soros látogatás terhére történik. Noha igazgatásilag a Bv. Központi Kórháza nem tartozik a Fiatalkorúak Bv. Intézetének irányítása alá, lelkész úr kórházi lelkigondozást is végez. Más egyházak és missziós szervezetek munkáját is koordinálja lelkész kollégám, ezek a szervezetek a következők: A MEB szervezetéhez tartozó Baptista Egyház, a Krisztus Szeretete Egyház, valamint a Szabad Egyházak Közössége. A törvényi szabályozásnak megfelelően „Börtönmatrikulát” is láthatam, a kazuális szolgálatok sokszínűsége szépen visszatükröződik az anyakönyvben.

A börtönlelkészi szolgálat hét éves fennállásának értékelése

A börtönlelkészség hét éves szolgálatát egy általam készített felmérés egyes részleteivel szeretném bemutatni. A fogvatartottak a fent említett négy börtönben és a Fővárosi Bv. Intézetben 153 kérdőívet töltöttek ki a vallásgyakorlással és a lelkészi szolgál-

lat munkájával kapcsolatban. A fogvatartottak 48%-a 25-40 év közötti korosztályból került ki, de jelentős százalékuk volt 40 év feletti. Többnyire börtön fokozatban lévő elítéltekkel találkoztam, de a vizsgálatban részt vett fegyház fokozatú fogvatartottak száma is jelentős: mintegy 38%.

A lelkeszi szolgálat jelenlétéről a fogvatartottak a befogadó beszélgetés során tájékoztatást kapnak. A felmérés azt mutatja, hogy a fogvatartottak csekély százaléka emlékszik mindeyre. Egyedül a fiatalok nyilatkoztak egyöntetűen nevelőjük lelkeszi szolgálattal kapcsolatos alapos tájékoztatásáról. A fogvatartottak viszont rendszeresen ismertetik egymással az intézeti programokat. Így történhet meg az, hogy a lelkeszi szolgálat tevékenységéről gyakorlatilag mindenki tájékozódik. Ez a mindenkori börtön-lelkész munkájától is függ: milyen rendszerességgel, illetve állandósággal van jelen az adott bv. intézet életében.

A lelkeszi szolgálat által szervezett alkalmak vizsgálata

A legtöbb büntetés-végrehajtási intézetben hetente többször is részt vehetnek a fogvatartottak a lelkeszi szolgálat által szervezett és megtartott alkalmakon. Ebben a lelkészek segítségére vannak a fentebb említett missziós szervezetek (MEB, MTB) munkatársai, valamint kivételes esetekben az adott büntetés-végrehajtási intézet székhelyén lévő gyülekezetek lelkeszei, gyülekezeti munkatársai is. Így többször, többféle csoportban lehetnek együtt a hitüket gyakorolni vágyók. A megkérdezett fogvatartottak 56%-a legalább hetente kétszer jár istentiszteletre vagy missziós foglalkozásra. 48%-uk részesíti előnyben a kiscsoportos (4-6 fő) foglalkozásokat, 37%-uknál pedig az egyéni foglalkozás volt hangsúlyos. A vasárnapi, ünnepi alkalmakat 58%-uk látogatja szívesen. Pedagógiai szempontból nem közömbös, hogy mennyi ideig tartanak az alkalmak. Az 1 órás időtartamot viszonylag magas százalékos arányban elfogadták – egy szentmise vagy egy istentisztelet körülbelül ennyi ideig tart –, 40%-uk pedig az 1,5-2 órát részesítette előnyben. A lelkészek által tartott alkalmakat a megkérdezettek 75%-a tartotta érdekesnek. A fogvatartottak ezeken a foglalkozásokon is tanulhatnak, iskolai végzettségüktől függetlenül ismereteket szerezhetnek. Általános értelemben érvényre jut a lelkész tanító, nevelő szerepe. A szabadságvesztés-büntetés végrehajtása során a nevelés általános végrehajtási célnak tekinthető. Ide vonatkozóan idézem Finkey Ferencnek, a jogbölcsélet jeles képviselőjének, a közvetítői irányzat elkötelezett hívének e témára vonatkozó gondolatát: „Az a büntetés, amely csak súlyt, csak fájdalmat okoz, amely megsemmisíti, tönkretesz az elítéltet, nem tökéletes büntetés.” Finkey szerint ezért szükséges az elítéltek nevelése. A lelkészek nevelő, tanító szerepe kiegészíti a hagyományos büntetés-végrehajtáson belüli nevelési tevékenységet. A megkérdezettek 56%-a nyilatkozott úgy, hogy lelkésze az egyházi alkalmak megtartásán kívül más típusú programokat is szervez.

Vallásgyakorlás és fegyelmi helyzet

A vallásgyakorlás lehetőségével élő fogvatartottak intézeti magatartása számos esetben elfogadhatóbb, mint más társaiké. A felmérésben szereplő felnőtt korú fogvatartot-

tak 67%-ának nem volt fegyelmiye vagy biztonsági elkülönítése, és esetükben magán-elzárás fenytést sem szabtak ki. A fiatalokorúak körében ez az arány csaknem fordított: A megkérdezettek 63%-a nyilatkozott arról, hogy fegyelmi vagy biztonsági elkülönítésük, illetve a magánelzárás fenytés letöltése során lelkésük kérésük nélkül is meglátogatta őket. Ez azt is mutatja, hogy a fiatalokorúak lelkigondozásában (nevelésében) a börtönbeli sajátosságok maximálisan figyelembe veendők. A hagyományos pedagógiai, gyülekezetpedagógiai elvek igen elenyésző mértékben alkalmazhatók körükben. A fiatalokorúak esetében alkalmazandó nevelési módszerek kialakítása tekintetében egyházi és nem egyházi emberek számára egyaránt iránymutató lehet Fliegauf Gergelynek, a Rendörtishti Főiskolán 2007 júniusában, a bv. pszichológia tárgykörében tartott előadása, valamint az ahhoz kapcsolódó linkek.

Börtönlelkészi szolgálat és speciális prevenció

A büntetés-végrehajtásban a lelkészi szolgálattal kapcsolatban nem jelenik meg expressis verbis a speciális prevenció igénye, bár a börtönlelkészi szolgálat az ide vonatkozó rendelet értelmében a büntetés végrehajtási tevékenység részét képezi. A fogvatartottak szerint a vallásgyakorlás alkalmain hallottak jelentős mértékben segítenek a társadalomba történő visszailleszkedésben. A fogvatartottak számos egyház és civil szervezet segítségét kérhetik a szabadulás utáni élethez. Másrészt nem elhanyagolható az az adat, amely a lelkészi szolgálat börtönáltalmakat enyhítő tevékenységét bizonyítja. A válaszokat adó női fogvatartottak 100%-a, a férfi fogvatartottak 76%-a, a fiatalokorúak 75%-a gondolja ezt. (Szakdolgozatom melléklete tartalmazza azt a kérdőívet, továbbá annak kiértékelését, amely a fenti elemzés alapját képezi.)

Jövőbeli feladatainkról

A felmérés eredményei a börtönlelkészi szolgálat hét éves munkáját tükrözik vissza a számok, statisztikák tükrében. Általánosságban elmondható, hogy a lelkészi szolgálat integrálódott a büntetés-végrehajtási szervezetbe. A börtönlelkészi szolgálat büntetés-végrehajtási intézetekben való létjogosultságát a legmagasabb közigazgatási szinteken is elismerik. A fogvatartottak körében végzett lelkészi, lelkigondozói munka eredményei börtönlátogatásaim során nyilvánvalóvá lettek. Nem talákoztam feladat nélküli, szolgálatukba belefáradt lelkészekkel. Lelkes, szolgálatukat jó lelkiismerettel végző kollégákkal találkozhattam – akik az alkalmakat nem a börtönlátogatás miatt tartották –, és nagy fogvatartotti csoportokkal.

Látogatásaim legszebb emlékei közé tartozik az egykori gondozottjaimmal történt találkozás. Régi csoportfoglalkozások, egyéni beszélgetések jutottak az eszembe: arcok, sorsok, emberek.

A fogvatartottak között végzett lelkészi tevékenység az egyik leghálásabb szolgálati terület. Hirdethetjük az evangéliumot, taníthatunk és pásztorolhatunk a jézusi Nagy Parancsolat (Máté ev. 22, 37-39) szellemében. A hétköznapi börtönlelkészi szolgálatnak azonban nem szabad itt véget érnie. Első renden azokra kell gondolnunk, akikkel szolgálatunk során együttműködünk. S, hogy többet kell a személyi állománnyal törödni, az

az általuk kitöltött kérdőívekből nyilvánvaló. Az előbb említett kérdőívet elsősorban biztonsági felügyelők töltötték ki. A kérdőív kérdései a biztonsági felügyelők lelkesi szolgálattal kapcsolatos véleményéről tájékoztak. A személyi állomány részére szolgálatunk ellátása egyértelműen többletterhet ró. Ez lehet az egyik probléma. Másrészt pedig többségükben azt gondolják, hogy tevékenységünk a fogvatartottak kiszolgáltatásában, hovatovább kényeztetésében merül ki. Ezért a jövőben, szolgálatunk során, több figyelmet kell fordítani rájuk. Továbbá meg kell ragadni azokat a lehetőségeket, amikor jelenlétükben szolgálatunkról szólhatunk.

A másik jövőben megvalósítandó feladat lehet számunkra a társadalom felé történő nyitás. Itt elsősorban saját egyházi közösségeinkben adódhatnak nehézségek. A gyülekezeti tagok jelentős többsége nem tudja elfogadni, hogy a börtönökben nem végzünk klasszikus értelemben vett térítő tevékenységet. A kitöltött kérdőívek viszont arról tanúskodnak, hogy a megkérdezettek 71%-a szeretne szabadulását követően egy egyházi közösség tagja lenni. Ezért gondolnunk kell szolgálatunk arculatának formálására és a börtönlelkesi szolgálat tevékenységével összefüggésbe hozható egységes, ökumenikus állásfoglalások kialakítására, amit az egyházi közösségek és a társadalom felé is közvetíteni tudunk.

E tanulmánnyal az volt a szándékom, hogy bepillantást nyújtsak a börtönlelkesi szolgálat létrehozása óta eltelt hét évbe. A hetes szám a bibliai számszimbolika szerint a tökéletesség, a szentség és igazság, az összhang és az arány száma. Ha a szolgálat működése során voltak arra utaló jelek, amelyek nem a teljességről tanúskodtak, az előttünk álló hét évben szeretnénk még szebben és jól láthatóan megjeleníteni szolgálatunkban Péter apostol szavait: „... minden igyekezetetekkel törekedjétek arra, hogy hitetekben mutassatok igaz emberséget, az igaz emberségben ismeretet, az ismeretben önuralmat, az önuralomban állhatatosságot, az állhatatosságban kegyességet, a kegyességben testvéri szeretetet, a testvéri szeretetben pedig minden ember iránti szeretetet.” (2 Péter 1, 5-7)